

Mendelovo gymnázium, Opava, příspěvková organizace

Jan Stoklas

Erich Maria Remarque

Český jazyk a literatura

Орѡа 2013

Prohlašuji, že jsem tuto seminární práci vypracoval(a) samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Opavě dne 3. listopadu 2013

Podpis:

Obsah

1	Úvod.....	7
2	Životopis	8
3	Ztracená generace.....	10
4	Dílo.....	11
5	Na západní frontě klid.....	14
5.1	Obsah	14
5.2	Rozbor.....	15
6	Obrazová příloha.....	17
7	Závěr	17
8	Použité zdroje	19

1 Úvod

S dílem Ericha Maria Remarqua jsem se seznámil zcela náhodou. Během jedné z dlouhých cest autobusem jsem si všiml, že můj kamarád má u sebe knihu, nesoucí název Na západní frontě, kterou měl zařazenou v povinné četbě. Ze zvědavosti jsem začal knihu číst a hned mne ohromila svou silou vtáhnout člověka do děje a prožívat ho s hlavními postavami. Nenechala ve mně jen vzpomínky na příběh Pavla Bäumera, ale změnila i můj pohled válku a začal jsem se trochu jinak dívat na historii a dokonce jsem se stal trochu tolerantnějším a dívám se na svět s větším pochopením. Stále se mi při různých příležitostech vrací vzpomínky na některé myšlenky nebo chvíle z onoho románu.

Prostřednictvím této seminární práce jsem dostal možnost, jak se mohu dozvědět něco víc o Remarquovi, o jeho životě, politickém postoji a jeho ostatní tvorbě. Nikdy jsem nepočítal s tím, že bych tuto práci vypracoval nějak podrobně s veškerými detaily, nýbrž bych hlavně chtěl předat informaci o ztracené generaci, která prošla válkou a nalákat ostatní k četbě tohoto výjimečného autora.

2 Životopis

Erich Maria Remarque, vlastním jménem Erich Paul Remark se narodil 22. června 1898 Osnabrücku, přibližně sto tisícovém městě ležícím na severovýchodě Německa ve spolkové republice Dolní Sasko. Jeho matka se jmenovala Anna Marie Remakrová a otec Franz, který se živil jako vazač knih. Erich měl dva sourozence, dva bratry a dvě sestry. Ještě stihl vystudovat učitelský ústav v Münsteru, ovšem v roce 1916, když mu bylo osmnáct let, narukoval jako dobrovolník do armády. Byl přesunut na západní frontu, kde bojoval až do roku 1918, kdy byl vážně raněn a konec války strávil v nemocnici v Duisburgu.

Když se vrátil, měl problémy se začlenit do normální společnosti a vést normální život. Zpočátku chtěl být hudebníkem a později také malířem, ovšem skutečnost byla zcela jiná. Vystřídal mnoho povolání, byl obchodním cestujícím, agentem s hřbitovními náhrobky, učitelem, varhaníkem, reklamním pracovníkem nebo také účetním, mimo jiné byl nějakou dobu i automobilovým závodníkem. Působil také jako redaktor časopisů Sport im Bild v Berlíně a Echo Continental v Hannoveru a to v letech 1923-1934.

Během svého života Remarque hodně cestoval, navštívil například Itálii, Švýcarsko či Turecko. V roce 1925 se oženil s Isle Juttou Zambonovou, jejich manželství však netrvalo dlouho a definitivně skončilo v roce 1931, kdy Erich emigroval do Švýcarska do Ascony. Válečným zpravodajem Cybichovským byl Remarque nominován na Nobelovu cenu. V té době již napsal několik povídek, ale proslavil se až vydáním knihy Na západní frontě klid, s kterou sklidil celosvětový úspěch.

Ovšem v roce 1933 se v Německu dostali k moci nacisté a Erich Maria Remarque, byl kvůli svému protiválečnému postoji, který dával silně najevo i ve svých dílech zařazen na index zakázaných autorů a v roce 1938 byl zbaven německého občanství. Nacistická propaganda prohlásila, že Erich Maria Remarque je doopravdy Paul Kramer, navíc žid, který se nikdy nezúčastnil první světové války, a tudíž ji nemůže popisovat. Také ho označili za „literárního zrádce“ a jeho knihy byly veřejně páleny, jelikož jeho popis války byl pro militantní nacistickou politiku nepřijatelný. Roku 1939 emigroval do New Yorku, kde se mu podařilo získat americké občanství.

Během druhé světové války zemřela jedna jeho sestra v koncentračním táboře, což ho podnítilo k další tvorbě, tou se stala kniha Jiskra Života. Po válce žil střídavě ve Švýcarsku a USA.

V roce 1958 se znovu oženil, tentokrát s americkou filmovou hvězdou Paulette Goddard, bývalou manželkou Charlieho Chaplina. Remarque zemřel 25. září 1970 v Locarnu ve Švýcarsku na srdeční chorobu. Do vlasti se po válce nikdy nevrátil, údajně se styděl za to, čeho jsou Němci schopni.

3 Ztracená generace

Erich Maria Remarque je často přiřazován k tzv. ztracené generaci. Tento název, který poprvé použila americká spisovatelka Gertrude Steinová, je označení pro skupinu amerických spisovatelů, kteří se narodili kolem roku 1900. Tito američtí spisovatelé zažili první světovou válku, což často zobrazovali ve svých knihách. Vyjadřují pocity vojáků, kteří se domů vrací zmrzačení, jak fyzicky, tak duševně. Tito vojáci také měli problémy se zařazením se do obyčejného života. Doma totiž nalézali válečné zbohatlíky a svět, který byl plný nejistoty. A vojáci se v tomto světě nedokázali uplatnit. Pro Ztracenou generaci jsou typické životní postoje, kterými dávají najevo svůj nesouhlas k společnosti. Ztracená generace často umísťuje své hrdiny do nebezpečných situací, kde se naplno ukáže jejich charakter. Ztracenou generaci zpopularizoval Ernst Hemingway ve svém díle *Fiesta*. Ernst Hemingway však nebyl jediným představitelem. Mezi ty další patřili John Steinbeck, William Faulkner a také Francis Scott Fitzgerald. Z řad básníků patřili ke Ztracené generaci zejména Ezra Pound a Thomas Stearns Eliot a z dramatiků to byl Eugene O'Neill.

4 Dílo

Remarqueovo dílo je typické svou humanitou, ale hlavně je výrazně protifašistické a společensko-kritické, bohužel je však jeho význam často podceňován.

Hrdinové v jeho knihách jsou buď nějakým způsobem zasaženi válkou, nebo to jsou mladí lidé, kteří hledají své místo ve společnosti a nedaří se jim to. Také jsou typické Remarqueovy výrazové prostředky, využívá prvky expresionismu, podrobné charakteristiky postav, naturalistické popisy scén na frontě a nebojí se třeba i použití některých hrubých slov v dialogích, které dodávají ději trochu té atmosféry.

Nelze opomíjet fakt, že Remarque v svých dílech často čerpá s vlastního života a píše o době, kterou sám prožil a snaží se nám ji podat, jaká byla. Troufám si jeho díla nazvat jakousi učebnicí dějepisu lidských pocitů a životů, jelikož se při čtení jeho knih dozvídáme, jak lidé prožívali různá důležitá období historie a jak se jim v dané době žilo, ať už jde o první či druhou světovou válku či těžká léta po válce nebo nástup nacismu v 30. letech, vždy nás atmosféra knihy vtáhne do oné doby a my ji prožíváme. Nesmím zapomenout, že vše je napsáno subjektivně, pohledem jednoho člověka, tudíž vše nemůžu přenášet na celou společnost, každopádně nám Remarqueova díla ukážou historii tak, jak žádná učebnice dějepisu.

Na začátku své tvorby napsal Remarque díla *Žena se zlatýma očima*, *Domov snů* nebo *Stanice na obzoru* z roku 1928, v němž líčí příběh nevyrovnaného a nespokojeného mladého závodníka. Popisuje v něm chlapecké kamarádství i rivalitu a v neposlední řadě život bohémské společnosti, plný výstřelků, neklidu a povražení. Zde se odráží autorův život, jelikož Remarque se o závody velmi zajímal a dokonce i nějaký ten čas závodil.

Za vrcholné dílo jeho tvorby můžeme označit román *Na západní frontě klid* (něm. *Im Westen nichts Neues*), který poprvé vyšel v časopise roku 1928 a v knižní podobě o rok později. Zde popisuje na základě svých zkušeností hrůzy války a každodenní život na frontě z pohledu mladého vojáka, a rozbíjí čtenáři představy o hrdinství a mylné představy o válce. Kniha měla velký úspěch a šokovala hlavně deziluzním stylem, místy až detailním pohledem na světovou katastrofu, jež válka je.

Již méně úspěšným dílem se stal román *Cesta zpátky* (něm. *Der Weg zurück*), který je volným pokračováním knihy *Na západní frontě klid* z roku 1931, jehož obsahem je mýtus frontového kamarádství přenesený do civilního života. Děj je o skupince vojáků, vracejících se po válce domů. Jsou plni optimismu a doufají, že vše bude tak, jak si představovali. Cestou potkávají americké vojáky, na něž vidí obrovskou materiální převahu vojsk dohody a dochází jim, že válka byla předem rozhodnutá (autor již tuto převahu popisoval v předešlé knize, ovšem tam na ni odpověděl asi takto: tuto válku jsme zatím asi neprohráli jen proto, že jsme lepší vojáci) Remarque v knize zdůrazňuje a na různých příkladech vysvětluje zbytečnost a špatnost celé války, která ani nemusela být, kdyby se lidé dokázali dohodnout. Po návratu vojáků domů poukazuje na jejich neschopnost se začlenit do normální společnosti, vše zde totiž chodí úplně jinak než na frontě. Celá kniha je vlastně zamyšlením nad válkou a následující době.

Jeho další román z roku 1936 *Tři kamarádi* je opět spojen s automobily. Hlavním tématem je zde přátelství mezi třemi kamarády a láska k dívce, kteří společně vlastní autodílnu a auto, pojmenované Karel. Jeden z nich se zamiluje do dívky jménem Pat, ovšem ani v tomto příběhu nechybí neštěstí a zjistí, že Pat má tuberkulózu. Kamarádi ovšem drží pohromadě a snaží se Pat pomoci. V tomto díle nechybí ani politika, kterou Remarque do svých děl tak často vkládá, Gottfried, jeden z kamarádů, se zapojí do protifašistického hnutí, bohužel je ale zastřelen při střetu s SA.

V roce 1941 napsal knihu, nesoucí název *Miluj bližního svého*, která je o hochovi utíkajícím před nacisty. Ani zde nechybí motiv lásky.

Bestsellerem se stal román ze života německého antifašistického emigranta *Brána vítězství*, vydaný roku 1946. Zde se opět setkáváme s prolínáním autorova života s dílem. Tentokrát jde o život mimo svou vlast. Zde je motivem pomsta Ravica (emigrant) Haakemu, člověk, který ho a jeho přátele mučil a vyslýchal.

Smrt jeho sestry podnítila Remarquu napsat knihu *Jiskra života*, která vypovídá o hrůzách v koncentračním táboře.

S dílem Na západní frontě klid je často srovnáván román z období druhé světové války Čas žít, čas umírat. Oba zachycují vojáky na frontě doma o dovolené a po návratu na frontu, ovšem v jiné válce, lze i rozeznat rozdíly mezi oběma konflikty. Remarque poukazuje na nebezpečnost a ničivost nacismu, popisuje zde i jeho demoralizující moc na různých příkladech. Je vidět i rozdíl mezi hlavními hrdiny obou románů. Na rozdíl od Paula Bäumera z první války, který je spjatý se svými kamarády, je voják druhé světové války Ernst Graeber, stejně jako ostatní postavy, sám. Když Ernst dostává dovolenou a vrací se domů, nachází jen rozbombardované město, kde nenachází ani své rodiče. Na konci umírá stejně zbytečně jako Paul, ale nyní ho zastřelí ruský zajatec, kterého sám pustil.

K nejlepším Remarquovým dílům patří ironicky založený román Černý obelisk z roku 1956. Autor v něm pomocí komických prvků líčí období hyperinflace v Německu, zároveň poukazuje na tehdejší hospodářské problémy a důvody pro nástup fašismu v Německu.

V šedesátých letech napsal ještě jeden román z prostředí automobilových závodů Nebe nezná vyvolených a Noc v Lisabonu, jenž je o manželích prchajících z nacistického Německa. V roce 1970 potom román Zaslíbená země. Děj této knihy se odehrává v USA, kde se židovský emigrant vypořádává s minulostí.

5 Na západní frontě klid

5.1 Obsah

Děj začíná, když se Pavel Bäumer rozhodne se svými spolužáky (Albert Kropp, Müller, Leer, František Kemmerich, Tjaden, Haie Westhus, Deterding, Stanislav) z gymnázia ukončit školu a dobrovolně se přihlásí na vojny. Nezanedbatelnou roli v tom hraje jejich učitel Kantorek, který se v nich snaží probudit vlastenectví a svým způsobem je i přesvědčí. Nastoupí na krátký výcvik, kde je počáteční nadšení opouští hlavně kvůli šikaně ze strany Himmelstosse. Tomu ovšem těsně před ukončením vše vrátí. Poté jsou odvoláni na frontu, kde slouží všichni pohromadě ve stejné jednotce. K jejich partě se přidá ještě Stanislav Katczinsky, kterému říkají Katcza a je jakousi hlavou jejich skupiny, jelikož je z nich nejstarší a nejzkušenější. Pavel ve svém vypravování líčí každodenní život na frontě se všemi hrůzami války. Jako první z nich umírá František Kemmerich, který přišel o nohu a dostal infekci. Postupně se z nich stávají zkušení vojáci, kteří se sžili se zákopem a ví, co udělat proto, aby přežili. Jednoho dne dostane Pavel dovolenou a jede za svou matkou domů, ovšem tam se dozvídá, že je těžce nemocná. Celou dobu, co je doma, v sobě drží hrůzné zážitky a vysvětluje lidem, že válka není nic hrozného. Uvědomuje si také, že se změnil a již nedokáže komunikovat s ostatními. Během své dovolené ještě najde Kemmerichovu matku a oznámí jí, že František zemřel.

Po dovolené je Pavel přemístěn do tábora, kde hlídá zajaté Rusy. Je mu jich líto a dokonce jim občas nosí jídlo. Poté je převelen zpět na západní frontu. Postupně umírají jeho kamarádi. Když jednou má jeho rota za úkol vyklidit jednu vesnici, je spolu se svým přítelem raněn a převezen do nemocnice. Ve svém vyprávění popisuje prostředí špitálu a všelijaká zranění, která by člověka ani nenapadla.

Když se Pavel uzdraví, je povolán zpět na frontu, kde potkává posledního žijícího kamaráda Katczinského, který je raněn, a i když se ho Pavel snaží zachránit, zemře. Do konce války dostane Pavel ještě jednu dovolenou. Kniha končí, když Pavel zemře.

5.2 Rozbor

Hned po přečtení několika stran této knihy jsem poznal, že bude úplně jiná než knihy, které jsem do té doby četl. Již začátek byl neobyčejně smutný a plný zoufalosti, navíc, když si člověk uvědomí, že nejde o nějaké sci-fi nebo fantasy, nýbrž o skutečnou válku, které neproběhla ani tak dávno a které se zúčastnili naši předci.

Autor již od prvních stránek používá popisu, který není ani moc podrobný, ale dokáže čtenáře vtáhnout do děje a prožívat jej s hlavními hrdiny. Člověk si při čtení nevybaví jen obraz dané scény, ale i náladu, či dokonce se také vžije do role vojáka a pocítuje jeho pocity a začne v ten okamžik trochu přemýšlet jako ten voják v zákopu, který má mizernou šanci na přežití.

Když začínáme knihu číst, okamžitě se ocitáme uprostřed války na frontě, v nemocnici atd. K tomu, co bylo před tím, než Pavel a jeho kamarádi odešli na frontu, se dovídáme až později, když se děj knihy vrací zpátky. Některé lidi to může zmást, ale bez toho by kniha neměla ten svůj hrozivý začátek v nemocnici, kde umírá Kemmerich. Asi to byl záměr Remarque, aby kniha měla takový raketový nástup emocí a vyděsila čtenáře, ale také zároveň získala a přinutila k dalšímu čtení.

Je zajímavé, že jsem se od knihy neuměl odpoutat, stále mne to nutilo k dalšímu čtení. Protože, jak už jsem zmínil, kniha opravdu není veselá, a často jsem z ní měl špatnou náladu, často mne to také nutilo přemýšlet. Občas jsem musel na chvíli v čtení přestat a uvědomit si, co se vlastně stalo, nebo jsem se sebe ptal: proč se to stalo.

Knihou také zachycuje povahy lidí a jejich změny s příchodem na frontu. Dobrým příkladem je postava Himmelstosse, který ve výcvikovém táboře působí dojem tvrdého chlapíka, který rád šikanuje nováčky, ovšem když je i on převelen na frontu, tak se mění ve vystrašeného poseroutku. Některé návyky a vlastnosti se úplně ztrácejí nebo postupně zanikají, jiné naopak dostanou prostor, aby vynikly. Plno věcí, které lidi potřebovali k životu v míru, jsou na frontě k ničemu, například vzdělání či slušné vychování. Na frontě se spíše uplatní fyzická síla, ale nade vše se zde projevuje instinkt přežití, který se přenáší na prostředí fronty První světové války. Dočetl jsem se například, jak podle zvuku padající střely rozeznat, jestli jde o šrapnel, plynovou bombu, minu, velkou či malou ráži a ke všem těmto typům střel si Pavel našel způsob, jak se krýt, který kráter je dost hluboký, jaký val je dost vysoký nebo kdy je lepší utíkat co nejdál.

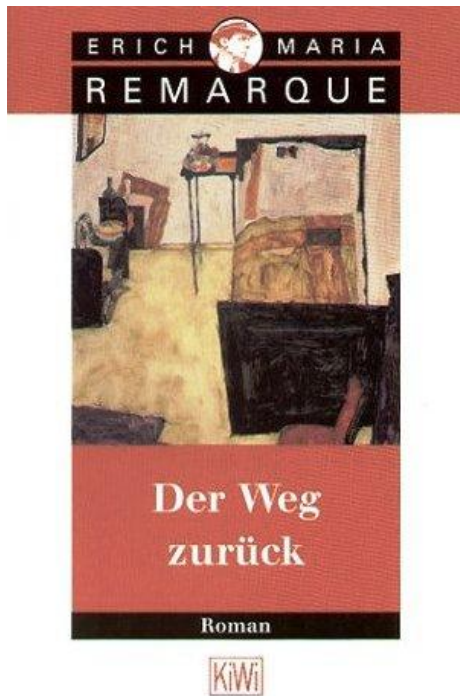
I když je v knize smrt takřka všude, nesmím opomíjet i ty veselejší scény, u kterých jsem se i zasmál. Třeba když se k Pavlovi a jeho kamarádům dostanou zásoby a zjistí, že se zvýšil příděl tabáku, jim udělá neskutečnou radost. Je to sice jenom pitomost, ale uprostřed války to je opravdu důvod k radosti. Nebo jednou se během bojů dostali do skladu potravin, kde posléze uvízli. Je zajímavé sledovat, jak málo takovým vojákům stačí ke štěstí. To málo je tedy většinou jídlo, ovšem do teď mám v paměti tu krásnou scénu, když uprostřed země nikoho spatřili Pavlovi kamarádi motýla.

Děj se ovšem neodehrává pouze na frontě, Pavel se, myslím, že dvakrát, nejsem si jist, dostane domů. Díky čemuž zjistíme, jaká byla situace mimo frontu. A tam člověku dojde, že se válka nedotýká jen bojujících mužů, ale také civilního obyvatelstva. Každá smrt vojáka sebou totiž nese obrovskou bolest pro jeho rodinu. Navíc když je veškeré hospodářství podřízeno válečným účelům, dochází ve městech k nedostatku jídla. Ne, že by vojáci měli jídla dost, ale stále byli prioritou.

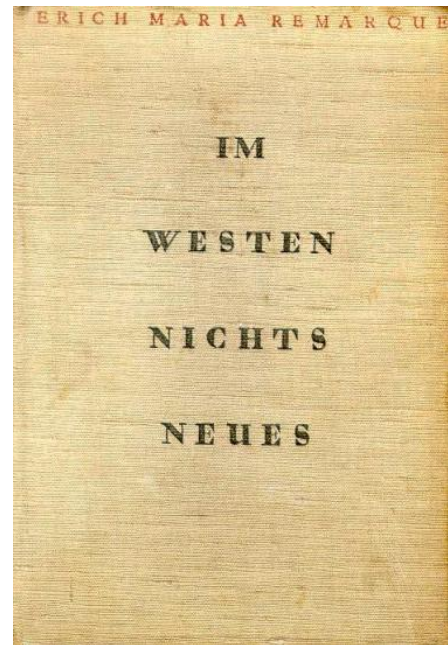
Abych nezapomněl, je nutné připomenout, že příběh těchto pár vojáků se dá přenést na milióny mužů, kteří tuto hrůzu zažili a to až na některé detaily (např. britská a francouzská armáda neměla problémy se zásobováním, až už jde o jídlo, munici, či nové zbraně, také měly síly dohody značnou početní převahu a vojáci netrávili tolik času na frontě) na obou bojujících stranách.

6 Obrazová příloha

7

Obal knihy Cesta zpátky

Obal knihy Na západní frontě klid

Erich Maria Remarque

Z filmu Na západní frontě klid

Závěr

Když si to tak vezmu, tak práci tohoto druhu jsem asi ještě nikdy nedělal. Ačkoli jsem se v psaní seminární práce do Českého jazyka zdráhal a připadalo mi to zbytečné, bylo to pro mne užitečná zkušenost, kterou snad v životě ještě využiju. Nejlépe se mi asi psala část, věnovaná knize Na západní frontě klid, jelikož ji mám v hlavě víceméně pořád a stále nad ní přemýšlím, šlo vlastně jen mé myšlenky a pocity z této knihy zachytit v písemné podobě. Naopak při vypracovávání zbylých částí jsem se dozvěděl mnoho nového o Remarquoovi a jeho ostatních dílech. Zjistil jsem také, kolik může mít autorův život společného s jeho dílem.

Na závěr bych jen dodal, že i přesto, že neumím nějak dobře psát, ale chtěl bych tímto dílem hlavně poukázat na to, co Erich Maria Remarque vytvořil a jak jsou jeho díla důležitá pro lidstvo, aby si uvědomilo, že má dělat vše tak, aby žádná válka již nebyla.

8 Použité zdroje

1. Antiskola [online]. [cit. 2013-11-04]. Dostupné z: <http://antiskola.eu/cz/referaty/4981-erich-maria-remarque-zivotopis>
2. Studio-michael. [online]. [cit. 2013-11-04]. Dostupné z: <http://www.studio-michael.cz/ernst-hemingway-a-ztracena-generace/>
3. Ireferaty. [online]. [cit. 2013-11-04]. Dostupné z: <http://ireferaty.cz/100/1384/Remarque-Erich-Maria>